

A CANDEA

REVISTA DO CAUREL

EXEMPLAR GRATUITO

REVISTA TRIMESTRAL

AGOSTO 2000

NÚMERO 1

Edita: ASOCIACIÓN SOCIO-CULTURAL "FONTE do MILAGRO"

SUMARIO

Páx 2	Agenda (Guía de teléfonos e festas)
Páx 3	O Caurel do Dous mil
Páx 4	O Turismo como factor de desenvolvemento rural no concello de Folgoso do Caurel
Páx 5	As nosas Parroquias: San Vicente de Vilamor
Páx 7	La Historia Antigua Del Caurel
Páx 8	Os Camiños da Vea polo Caurel
Páx 11	A Asociación "Fonte do Milagro"
Páx 12	Os Vellos Oficios
Páx 13	Todo o mundo quere ser do Caurel
Páx 14	Caminos y Senderos de la Sierra
Páx 15	As estacións en Seceda
Páx 16	Reflexións dun do Caurel
Páx 17	Recuncho para a Poesía
Páx 18	Quebracabezas
Páx 19	Quen no lo ía dicir Noticias Breves

EDITORIAL

Cando esta revista esté na rúa, teredes nas vosas mans o resultado dun enorme esforzo e unha das ambicións da Asociación "Fonte do Milagro". Cando nos propuxemos editar unha revista, parecíanos algo case que imposible de conseguir, pero con moito empeño e se desánimo puxémonos mans a obra e despois de moito traballar por fin o soño se fixo posible. Con esta revista queremos dar a coñecer a realidade do Caurel, das súas xentes, o seu entorno, a súa historia, e loitar pola súa cultura, que todas aquelas personas que cada vez máis nos visitan, coñezan esa realidade. Unha realidade que nos últimos tempos se está distorsionando desde moitos sitios, xogando co nome do Caurel dunha forma moi arbitraria. Hasta fai uns anos estas terras eran un rincón esquencido da provincia, pero agora que a situación cambiou, e Caurel está de moda, temos que ver temos que contemplar como aqueles como aqueles que sempre nos ignoraron e case que tentaron humillarnos, pois agora tamen queren ser Caurel. Pero pese a quen pese, por moita campaña publicitaria, por moito que se queiran subir a un carro que non é deles, nunca conseguirán roubar a esencia dunhas terras e dunhas xentes que son únicas e inquebrantables.

Non queremos rematar estas liñas sin agradecerlle-lo seu esforzo a todo-os que colaboraron para poder editar a primeira revista feita en Caurel, gracias a todo-os que aportaron o seu artigo, gracias os anunciantes e o Concello polas súas aportacións.

Esperamos seguir contando coa axuda de todos vos.

AGENDA

TELEFONOS DE INTERES

CENTRO MEDICO (FOLGOSO)	982 43 31 02
CENTRO MEDICO (SEOANE)	982 43 30 68
HOSPITAL COMARCAL DE MONFORTE	982 41 79 00
EMERGENCIAS MEDICAS	061
SOS GALICIA	112
CRUZ ROJA (PIEDRAFITA)	982 36 70 06
CRUZ ROJA (QUIROGA)	982 42 83 55
FARMACIA (FOLGOSO)	982 43 30 54
AYUNTAMIENTO	982 43 30 01
CUARTEL GUARDIA CIVIL (SEOANE)	982 43 30 83
AUTOBUSES EMPRESA CAUREL	982 42 82 11
ESTACION DE AUTOBUSES (MONFORTE)	982 40 49 50
ESTACION RENFE (MONFORTE)	982 40 20 96
INCENDIOS FORESTALES	085

FEIRAS

SEOANE :

2º E 4º DOMINGO DO MES

FOLGOSO:

1 E 19 DE CADA MES

Estas feiras non se celebran como tal, pero si podemos degustar, como antaño do polbo. Ata aquí acercanse as "pulperías" como longo dos anos fan nestas datas.

Incluimos neste número as festas que se celebraron este ano ou ben as que as comisións organizadoras nos notificaron con data fixa ou aproximada.

NOCEDA (29 de Junio)
FERREIROS DE ARRIBA (30 de Junio)
PADERNE (2 de Julio)
FERREIROS DE ABAIXO (21 de Julio)
ALTO DO BOI (14 de Agosto)
SANTA EUFEMIA (18 y 19 de Agosto)
FROXAN (20 y 21 de Agosto)

II FESTA DO MAGOSTO DE AGOSTO

ROMEOR (1º fin de semana de Septiembre)

CASA

RODRIGO

RURAL

A MELLOR MANEIRA
DE DISFRUTAR DA NATUREZA

O PE DA FERMOZA DEVESE DE PADERNE

Información e reserva:

Tfno e Fax 982-185 110 Paderne, O CAUREL

O CAUREL DO DOUS MIL

A marxe de calquera consideración sobre o comezo do século XXI en canto a que se é no ano 2000 ou no 2001, ás veces, con mirar ó redor, un ten a necesidade de crer que aínda falta moito para cegar a el. A algúns pode parecerlles que esaxero, mais non a aqueles que subindo o Courel dende Quiroga, dende APobra do Brollón ou dende Vilar ata Folgoso, pasaron algún apuro ó atopa-la estrada invadida por pedras ou por terra de desprendementos que ninguén retira aínda en meses. As comunicacións no Courel, non están a altura do que pensábamos ía a se-lo século XXI.

Por outra banda, a transformación da economía da serra ten moito que ver co desenvolvemento rural en Galicia. As actividades que foron en tempos importantes como as das Ferrerías, substituíronse polas das canteiras, e non parecía que o tan falado ano dous mil, ano de especial preocupación polo medio ambiente, fôra a traer no medio dunha paisaxe idílica temíbles escombres repartidas polo medio do monte, sen ton nen son.

Mais co novo milenio, chega a nova estrela da economía, o Turismo Rural, que no resto de Europa é unha realidade totalmente consolidada, sobre todo en Francia, país pioneiro no que o Estado xugou un papel importantísimo, marcando pautas e fomentando a creación de Asociacións para a oferta de actividades relacionadas co medio rural ou natural, como poden se-los deportes de montaña ou o comercio dos produtos da terra. No Courel, aínda que se deron pasos, algúns foron de cego; practicamente a inversión máis importante foi a de subvencionar negocios máis ou menos rurais a particulares, perdéndose os obxectivos principias, que serían o de creala infraestrutura necesaria para o desenvolvemento desta actividade económica, e o de potencia-la comercialización de produtos con carné de identidade.

E aínda con todo, os homes e as mulleres do Courel son os de sempre, posuidores dunha cultura propia daqueles que acostuman a mirar ó lonxe, sen barreiras no horizonte e coa intelixencia dos que saben estar satisfeitos do seu, xente que non pertence a ningún século.

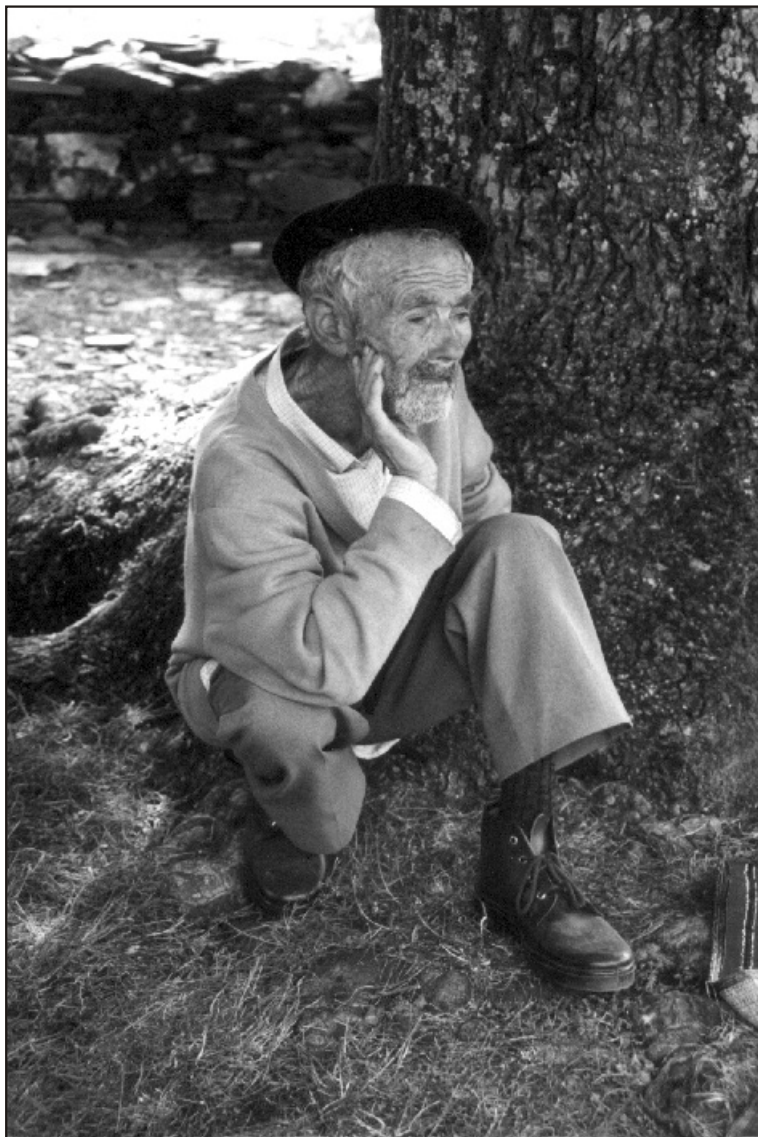

Foto: Evaristo Méndez

De ahí a relevancia que pode ter unha sinxela asociación como "Fonte do Milagro", que practicamente sen apoios económicos potencian o sentimento de "comunidade", recuperando un patrimonio cultural e social co seu labor.

Dende aquí facemos votos para que esta fonte de comunicación serva de nexo entre as xentes amantes do Courel.

OUROGALLO.

URBANO ARZA S.L.

Traballos de albanelería
Carpintería
Instalación de cociñas

Folgoso do Caurel (Lugo) Tfno. 982 433026

URBANO ARZA S.L.

Mobles - Ferretería
Materiais de Construcción
Roupa e Calzado

Folgoso do Caurel (Lugo) tfno. 982 433026

O TURISMO COMO FACTOR DE DESENVOLVEMENTO RURAL NO CONCELLO DE FOLGOSO DO CAUREL.

A pouco que un saia da casa en calquera pobo do Concello, pódese atopar con xentes de outros lugares que elixen estas terras para desconectar da vida profesional e disfrutar durante un fin de semana das riquezas paisaxísticas, culturais, ancestrais, culinarias,... dunha zona tan bela coma descoñecida ata non hai moito tempo.

Esta terra, bautizada por Fole coma "terra de lobos", cuna de ilustres personaxes da literatura e poesía; tivo ó longo do tempo o calificativo de enxebre, inhóspita e, ata certo punto, apartada da civilización metropolitana. O Caurel era ata fai pouco un concello totalmente descoñecido, un lugar difícil de situar na xeografía galega; incluso para os habitantes das cidades galegas confundíase con Os Ancares, e normalmente non se acertaba a situar xeográficamente onde lle correspondía. Certo é que esto ocurría con maior frecuencia cos habitantes da provincia de Lugo, que, curiosamente, son os últimos en descubri-lo e disfrutar do seu encanto; cando as xentes das outras provincias, especialmente de A Coruña e Pontevedra xa levaban anos visitando estas terras.

Nun período de 10-20 anos atrás, cando os xóvenes do Caurel aterrizaban nas cidades para estudar e lles preguntaban pola súa procedencia, ó afirmaren que eran do Caurel; os seus interlocutores mostrábanse sorprendidos, desconcertados, sin saber onde situar este sitio no mapa de Galicia; e o que era peor, en ocasións con certas actitudes de mofa. Hoxe, paradoxas da vida e da historia, en calquera cidade galega, e pouco a pouco no resto de España, escoitar falar do Caurel é algo moi normal; e non o fan de forma despectiva; máis ben o contrario, resaltando as súas cualidades; e si por casualidade un entra en conversa con estas xentes e lles comunica que é dalí, aproveitan para enfatizar aínda máis as súas vivencias do tempo que estiveron nestas terras, e solicitan máis información sobre aquilo.

Parece pois, que ás portas do século XXI O Caurel vai perdendo parte da carga histórica, negativa e oscurantista que adquiriu a través da literatura de principios e mediados do século no que nos atopamos; e xa non se trata dun concello alleo ó mundo das cidades, difícil de situar xeográficamente e culturalmente incivilizado. Máis ben parece un lugar que produce en quenes o visitan e viven sentimentos contradictorios: por un lado trátase dun lugar paradisíaco, máxico, que todos queren coñecer, e por outro, un sitio que hai que protexer a toda costa contra os avances da civilización e das sociedades en xeral.

No medio encontrábase o desenvolvemento global da zona. Un desenvolvemento a cabalo entre a gandería, as explotacións a ceo aberto, a construción, os servizos públicos e o Turismo Rural. O desenvolvemento rural do Caurel pasa por unha racionalización dos recursos naturais e artificiais que permitan unha mellora da calidade de vida dos habitantes da zona nun marco natural e ecolóxico, ó tempo que se dé resposta ás demandas destes e dos seus visitantes, que cada día son máis.

Non se trata de facer do Caurel un centro turístico onde ir a pasar as vacacións, xa que se correría o risco de quitarlle aquilo que é de seu desde sempre. Pero tampouco un lugar inhóspito para visitar, inmortalizar en fotografías, verter ríos de tinta sobre él, considerar as

suas xentes como distintas... E desto tamén hai, porque sen dúbida, hoxe O Caurel vende; e eso sábeno moi ben aquelas personas que duna maneira o doutra escriben sobre él, unhas veces con acerto, rigor e profesionalidade, e outras de xeito lixeiro, sen a suficiente seriedade que merece, utilizando o termo coma un *marketing* máis que rentable para os seus propios fins.

O desenvolvemento rural do Caurel ten que buscar un equilibrio entre o respecto polo entorno e a mellora da calidade de vida. A aposta polo turismo como unha fonte de ingresos complementaria de outras actividades parece a mellor vía. É algo que se ven facendo desde hai tempo, e que cada vez, a pesar das limitacións administrativas, parece que vai calando no pensamento das familias, pero que poñer estas estruturas en funcionamento costa máis que facelo en outros lugares. Hoxe a iniciativa privada no ámbito do turismo rural parece que está emerxendo, pero fáltalle quizais un pequeno empuxe por parte das institucións públicas.

A oferta turística no Caurel estase a quedar pequena fronte a forte demanda que se está a producir. Habería que buscar fórmulas para a ampliación e diversificación neste campo, creando procedementos motivadores para a creación de novas prazas turísticas, novas formas de ocio e actividades de tempo libre en consonancia co respecto pola natureza e que dalgunha maneira supoñan unha mellora económica para as familias.

Non se pode publicitar unha oferta turística se non se leva a cabo un plan de reordenación dos recursos naturais e económicos. O desenvolvemento turístico no Caurel ten que levar parello unha serie de accións que garantan un mínimo de calidade, como poden ser a elaboración rigurosa dun plan de ordenamento turístico que contemple a recuperación de todos aqueles vestixios culturais, artísticos e naturais. A diversificación de actividades culturais e de ocio é posible, pero dentro dun plan global de mellora do Caurel.

A oferta, por exemplo, de senderismo é moi atractiva, pero debería facese baixo unhas condicións de señalización correcta, de limpeza das rutas, etc. O establecemento de actividades de ocio e tempo libre teñen cada vez máis demanda, pero para a súa implantación necesítase regularlas e crear as condicións para elo.

Todo esto suporía para O Caurel un incentivo económico importante, sobre todo para a xente nova. Neste ámbito é donde a administración local debería incidir, creando estruturas de axuda que faciliten o desenvolvemento global, sensibilizando os cidadáns, incentivando o inversión neste tipo de actividades; en definitiva, creando as condicións necesarias para que os habitantes do Caurel asuman o risco de compaxinar o turismo coas demais actividades que realizan.

YOLANDA FERREIRO
SEOANE DO CAUREL

XOSÉ RAPOSO GALLEGO
MIRAZ DO CAUREL
XUÑO-2000

Turismo

CASAS

Rural

CARLOS - COMERCIANTE - DOSINDA

6 HABITACIONES
SALON

APARTAMENTO 4 PLAZAS
COCINA

CASA COMPLETA
3 HABITACIONES

Vilamor do Caurel (Lugo)

Información e reserva: Tfno 982 155 618

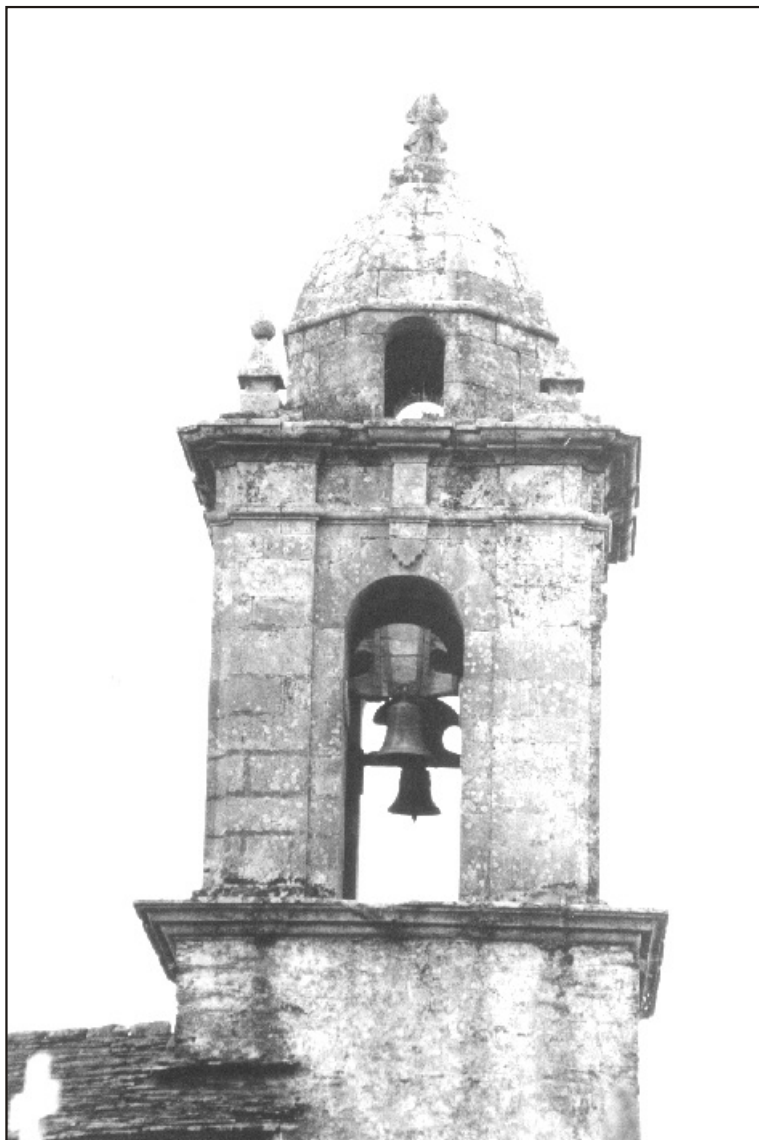

Foto: Evaristo Méndez

AS NOSAS PARROQUIAS: SAN VICENTE DE VILAMOR.

..."Esta población se llama San Vicente de Villamor. Está compuesta de siete lugares o poblaciones que son: Villamor, Froján, Carballal, Mazo Santiagos, Villar, Vidallón y La Campa. Tendrá de Levante a Poniente una legua y de norte a sur tres cuartos de legua y de circunferencia tres leguas que para caminarlas, por lo áspero y quebrado de la tierra, se necesitan ocho horas."...Así comienzan las respuestas ó libro Interrogatorio do Catastro do Marqués de la Ensenada datado do día 7 de decembro de 1752. Nese catastro non se fai referencia a aldea de Castro Portela, polo que foi necesario recurrir o Arquivo do Obispado de Lugo para saber dende que ano figura como núcleo de poboación dita aldea, e aparecen nacementos rexistrados dende o ano 1713; o que non queda moi claro é que nuns casos refírense a Castro e noutros a Portela. O primeiro falecido atopado é do 9 de outubro de 1715 e non dá a idade que tiña. Existen datos mais antigos no Obispado pero son mais difíciles de ler e non son tan precisos. O mesmo Catastro da Ensenada fai referencia a construcións en Rendar, pero non fala de se eran sequeiros ou casas habitadas. Aínda hoxe hai persoas que comentan oír falar dunha señora maior que iba a misa a Rendar. Hoxe en día aprecianse restos de cal nas paredes dunha construción que ata fai uns anos utilizouse como sequeiro para secar as castañas e que ben poido ser a capela da que falamos.

Limita polo Norte coa Parroquia de Seceda e os Concellos de Puebla de Brollón, Incio e Samos, polo Sur co Concello de Quiroga, polo Este coa parroquia de Folgoso e polo Oeste co Concello de Puebla de Brollón.

Pertencen a esta parroquia os seguintes núcleos de poboación: A Campa, Carballal, Castro Portela Froján, Mazo Santiagos, Vidallón, Vilar e Vilamor; variando a altitude destas zonas, pasando de Froján con 450 metros de altitude ata os 800 mts do Carballal. O índice de poboación variou moito nos últimos cincuenta anos, pasando de ter no ano 1950 743 habitantes a ter a 1 de xaneiro de 2000 180, sendo a principal causa a emigración as grandes cidades como Madrid, Barcelona e o estranxeiro. A media de idade é moi alta debido o envellecemento da poboación e a existencia de poucos nenos.

Hostal-Mezón

○ Mirador

MIREILLE TOSONI

Teléf. 982 43 30 64 FOLGOSO DO CAUREL

Por aldeas queda da seguinte maneira:

	1950	2000
A Campa	73	21
Carballal	125	36
Castro Port.	40	13
Froxán	157	38
Mazo Santi.	57	4
Vidallón	74	21
Vilamor	138	35
Vilar	79	12

Esta parroquia está bañada polas augas dos ríos Lor e Loureiro. O pico máis alto é o Alto dos Conventos con 1128 metros.

O terreno é fértil na súa maioría, o tipo de cultivo que se realiza é, fundamentalmente para consumo humano: patacas, verduras e hortalizas, etc. Nalgunhos lugares, como en Froxán e Castro Portela, existen plantacións de viñedos. O resto adicase a pradería. Ata non fai moitos anos, tamén se cosechaban cereais como o centeno, o trigo e o millo, pero o abandono das explotacións gandeiras fixo que se deixaran de lado estes cultivos, aínda que algún veciño sembre algún leiro con millo e trigo.

En canto a arboreda existente nesta parroquia, a maioría é castaño e pino, pero tamén abundan os árbores frutais tales como: cerdeiras, mazairas, pereiras,

ameixeiras, alghúns kiwis, etc. Destacar, como curiosidades o souto de xufreiras existente en Froxán, xa que este tipo de árbore é de clima mediterráneo.

É rico en minerais de ferro e en pizarra.

Referente o sector económico predominan os agricultores e gandeiros, os traballadores por conta allea, e os traballadores por conta propia. Existen aloxamentos de turismo rural na aldea de Vilamor.

No campo da arqueoloxía é unha parroquia rica en restos castrexos: atopándose cerca da aldea de Vilar, un dos castros máis grandes de Caurel, no que se atoparon abundantes restos cerámicos, afiadoras de cuarcita e trozos de ferro; Castro Portela (entrada os outros castros); Castro de Vilamor; Castro O Campo de Vilar. En Froxán existiu unha explotación aurífera en tempos dos romanos; sendo a máis importante deste estilo os restos localizados en Rendar.

En canto o relacionado coa Igrexa destacar que todas, ou casi toda-las capelas son similares, de planta rectangular, con muros de mampostería de pizarra e con teito a dúas augas en madeira cuberta con pizarra. A Igrexa parroquial é de planta rectangular, teito de madeira cuberto con pizarra a dúas augas; o campanario ten tres campás. O retablo maior pertence o século XVIII, é de unha sola peza e ático con columnas salomónicas decoradas con racimos. Ten, ademais outros dous retablos laterais sendo de tendencia barroca con influencia do rococó. A festa parroquial celebrábase o día de Corpús.

Aparte destes festexos, cada aldea honraba o seu santo.

Lugares que visitar nesta parroquia hai moitos para os que lles guste camiñar, sobre todo preto do río xa que existen unhas rutas moi fermosas e doadas de andar; as distintas aldeas cos seus encantos, as fontes donde facer unha parada e tomar un trago de auga fresca, as capelas (cada unha coa súa peculiaridade).

Na aldea de Vilar existe un pequeno museo etnográfico propiedade de Juan de Ferreiro que merece a pena ver. En Froxán o Pozo do Tesouro, e o muiño. En Castro Portela os restos do Castro, e as fermosas vistas do río Lor. En Vilamor a Igrexa e as vistas que dende o campo da festa se poden apreciar, xa que casi se ve todo Caurel. Todos por unha razón ou outra teñen o seu encanto.

ELENA LÓPEZ
VILAMOR

**PRESENTANDO ESTE ANUNCIO
FARASE UN 10% NUNHA COMIDA**

LA HISTORIA ANTIGUA DEL CAUREL

Para conocer la historia antigua del Caurel nos tenemos que remitir al documento más importante encontrado hasta el día de hoy. Se trata de una placa de bronce encontrada en el Castro de Cido, al pie de las minas de "TURUBIO" (Minas auríferas), que datan del año 28 d. de C. Según la inscripción de dicha placa, parece ser que se trata de un pacto de buena convivencia entre los habitantes autóctonos de la zona y los visitantes, en este caso los romanos; para asegurar las explotaciones auríferas del Caurel y a su vez el transporte del mineral de oro.

El toponimo "Caurel" tiene varias acepciones, y actualmente tenemos abierta una pequeña guerra con la administración, que en los documentos oficiales nos obligan a utilizar COUREL en vez de CAUREL, que es la forma más aceptada dentro del Municipio. Tengo constancia que dentro de la zona, más del 90% de las personas de este lugar utilizan CAUREL.

Uno de los motivos por los cuales este lugar rechaza la palabra COUREL es porque antaño, las gentes de las ciudades y pueblos grandes se dirigían a estas gentes con la palabra Courel en forma de menosprecio, despectivamente (Terras do Courel). Afortunadamente esto está cambiando. Aprovecho el momento desde estas páginas, incluyéndome en el 90%, que reivindicamos el vocablo "CAUREL" para que, a quien corresponda nos devuelvan, por decirlo de alguna manera, nuestra identidad.

Al referirnos a la historia del Caurel no nos podemos olvidar de los castros, que junto con los bosques de castaños, encinas, robles y demás árboles autóctonos y las disposiciones de las montañas, forman un paisaje, podríamos decir UNICO.

A tenor de lo que dice la placa de Cido, parece bastante creíble que había unos pobladores prerromanos llamados "susarros" asentados en el Castro de Cido. Mención especial merece el Castro de Brío, pues aparte de ser el más grande de toda la zona, se encontraron abundantes escorias de fraguas, que nos lleva a pensar en un horno de fundición de hierro, muy similares a los hornos de fundición celtas del País Vasco.

Los castros en la Sierra del Caurel son muy numerosos y hay distintas hipótesis: unas que son asentamientos prerromanos y otras que son romanos. Cosa que parece no tener mucho sentido dado que la placa de la hospitalidad, en sí ya lo dice la palabra, era un pacto a la hospitalidad, de buena convivencia entre los habitantes del lugar y los

visitantes. Pues según lo que reza en la referida placa, parece ser que la teoría romana de los castros no tiene demasiado sentido; según esta hipótesis los castros serían emplazamientos para la defensa del transporte del mineral de oro siguiendo la ruta del río Lor hasta su desembocadura en el río Sil. Si bien es cierto que en esta zona hay una serie de castros más o menos alineados desde la mina de Turubio y la Toca (enfrente una de la otra) siguiendo el cauce del río Lor.

Entonces nos podemos preguntar ¿qué función tienen los restantes castros del Caurel que no están en dicha ruta, como los castros de Paderne, Miraz, Villasivil, Meiraos y tantos otros? O también de ser cierta la teoría romana de los castros, la cuenca del río Sil y las Médulas tendrían que estar repletas de castros. Por lo tanto la hipótesis más creíble parece ser la del transporte del mineral de oro por la cuenca del río Selmo (zona de Ferramulín-Oencia). Esta ruta, hace testimonio de ella la mencionada placa de la hospitalidad. Por todo lo expuesto, no es difícil pensar que la gran mayoría de los castros tienen que ser de la época prerromana.

LAS NECRÓPOLIS

Hasta el momento no tengo constancia que se hallan hecho ningún tipo de excavaciones por parte de la administración; las que se hicieron o bien fueron accidentales o bien labrando la tierra y también las más lamentables: buscadores de tesoros, etc.

La gran mayoría de las necrópolis conocidas tienen las características de ser cristianas. Las sepulturas están formadas por piedras de pizarra en forma rectangular. El que suscribe posee un prado propiedad de su madre de unos 400 metros cuadrados de tierras de la misma manera que las descritas anteriormente.

Al construir las iglesias parroquiales a partir del siglo XII los enterramientos pasan a ser en el interior de las iglesias. Hay que destacar que dentro de las iglesias no había sepulturas en propiedad.

Los enterramientos más antiguos encontrados hasta la fecha en Caurel son los del Castro de Cido; aunque se encontraron resto óseos, por la forma del enterramiento prueba la romanización. Ahora la pregunta que nos queda en el aire es: ¿Cómo no se encontraron ningún tipo de elementos de adornos prerromanos en los enterramientos? Lo que nos lleva a pensar que los autóctonos de la zona practicaban la cremación.

CHAOS DE PADERME

Turismo rural Casa de Hospedería Casa CALELLON

**3 HABITACIONES CON BAÑO
COMIDA CASERA-CORDERO POR ENCARGO
PASEOS A CABALLO**

Seceda do Caurel (Lugo) Tfno. 982 185094 / 185197

Os camiños da vea polo Caurel

Foto: Tano Álvarez

Velasco, sr de Cervera, no século XVIII pasa ó Conde de Maceda quen autoriza os monxes de Samos a sacar vea para as ferrerías que tiñan no Caurel, Quiroga, Valdeorras e o Bierzo.

Madoz apunta: -*"y entre sus montes se encuentra Formigueiros con un rico y abundante minero de hierro de propiedad del marqués de Maceda y del cual se surten las ferrerías de Galicia"*

Datoli alaga a vea da mina de Formigueiros: -*"El hierro del Bierzo, sobre todo el que utiliza mineral de Formigueiros, es de tan buena o de mejor calidad que el de Vizcaya, y por tanto, excelente para la fabricación de fusiles"*

Os "camiños da vena" ían dende a canteira de Formigueiros ata as ferrerías. Polos montes do Caurel aínda se ven as pegadas das rodas dos carros nas rochas.

Camiños da vea polo Caurel Alto:

*Dende Formigueiros a vea ía ata a **ferrería vella, ferrería Nova de Seoane, ferrería de Ferreirós de Abaixo, ferrería a "nova de Ferramulín", ferrería vella de Céramo ou vella de Ferramulín**, e seguía ata as ferrerías de Quiroga, Valdeorras, e o Bierzo

- Dende Formigueiros o "camín" ía ata a **Ferrería nova, o parecer outros camiños levaban a "vena" as outras ferrerías...** aínda quedan as marcas das rodas no "camín", por baixo do monte Cido"- explica o sr Graciano de Liñariños que asegura ter mais de 80 anos.

- Dende Formigueiros viña a vena a **ferrería de Ferramulín, dende a carreiteira poden ver os camiños da vena, algúns están baixo as silvas** - explica Fina la cantineira de Ferramulín.

Mentres as *aureanas* peneiraban o ouro nos praceres fluviais do río Lor en Froxán e Castro Portela, os homes traballaban nos aluviós. De cando en vez, unha rebolada resoaba na serra, non era o trono, eran os derrames das montañas que os homes provocaban co sistema "ruina montium" baixo a observancia dos romanos. Isto aconteceu nos comezos do século I d.. C. Aínda hoxe podense apreciar as cortas de arrastre polas que pasaba a auga provocando o derrame ó pendurar as montañas. Naquel tempo, a explotación do ouro estivo en auxe en toda a serra do Caurel como o demostran as explotacións auríferas das **minas de Torubio este e oeste, a mina da Toca, a de Millares, o túnel de Romeor, os xacementos de ouro secundario de castro Portela e Froxán** etc. En moitos lugares do Caurel, aprécianse restos de numerosos lavadoiros agachados entre a maleza. Son de subliñar as canles ou antigas, as "antiguas" de que fala a xente que levaban a auga ata as explotacións romanas. Anos despois foron utilizadas como "camiños".

O **mosteiro de Samos** contou dende antigo con propiedades no Caurel, por iso os monxes elixiron "Suveretum", o actual Sobredo, onde ó parecer houbo un antigo mosteiro no que os bieitos agacharon ó "neno rexio", o futuro rei Afonso II "O Casto". Entre os séculos X e XI, desenrolase a tecnoloxía das ferrerías destinadas a fabrica-lo ferro. As ferrerías encontrábanse nos lugares onde houbera auga, madeira, e a ser posible "vea". No tumbo de Samos atopamos referencias as posesións de Samos no Caurel. O 15 de xuño de 1.125, o abade Pedro Froilaz ó facer inventario de tódalas herdades acrecentadas no mosteiro di: *"omnes homines et hereditates que fuerunt de realengo et de Caurelle et de Condado (...sic..."* Tumbo de Samos.

Á orde de Santiago pertenceu grande parte do Caurel: Esperante, Meiraos, Seoane, Folgoso, Visuña, Hórreos etc. Pode que os cabaleiros de Santiago, só se dedicaran a vixiar a entrada ó Caurel dende o seu castelo de Carbedo, pero non sería de estrañar que nos primeiros tempos contaran con algunha explotación de ferro, xa que o couro de Visuña abrangía as parroquias de Hórreos e Visuña, onde se atopa a mina de Formigueiros.

A tradición recolle, e o propio Madoz di que a **canteira de ferro a ceo aberto de Formigueiros**, en Céramo (Visuña), existía dende época dos romanos. Aínda hoxe pódense atopar polo monte restos de escouras dalgunha primitiva ferrería das que só lles facía falta aire e carbón. Co paso dos anos o desenvolvemento da minería foi en aumento, significando a **mina ou canteira de Formigueiros**, a peza fundamental da minería do Caurel.

MINA DE FERRO DE FORMIGUEIROS: Situada fronte a Céramo. Visuña. Aínda que todo apunte a unha época anterior, a documentación existente da canteira a ceo aberto, data de 1513. Nesa época a mina aparece en poder de Antonio

HOSTAL RESTAURANTE

A Fontiña

En la Sierra del Caurel

- Habitaciones con baño y calefacción
- La mejor comida típica de la zona:

- Grelos con castañas
- Entremeses de la casa
- Churrasco y cordero
- Tartas caseras

Seoane del Caurel, Telf.: 982 43 31 06 (Lugo)

" Camiños da vea polo Caurel Baixo"

Debido as distancias as **ferrerías d e Valdomir, Lousadela e Folgoso** servíanse da **"Mina de Roques"**, da Pobra do Brollón, propiedade dos monxes de Samos, mina documentada dende o século XVI. Os monxes bieitos gozaron dun bo negocio.

-*Da Veneira saía un camiño ata Eiriz, Touzón, Pendella e Valdomir. Outro camiño apartaba na Lama, baixaba ata Casela, apartaba a dereita ata Lousadela*- asegura o sr Rodrigo de 90 anos, natural da Veneira. (Pobra do Brollón)

A **ferrería de Valdomir** estivo na ponte de Valdomir. Da **ferrería de Lousadela** quedan a casa e restos da ferrería, cerca de Seceda. Da **ferrería de Folgoso** non queda nin rastro. - *"Estivo na primeira curva da estrada que vai cara Valdomir."*- din en Folgoso.

Segundo conta Carlos da Casa do Comerciante, en Vilamor abundan escouras procedentes dunha posible explotación mineira. O caso é que en moitos lugares do Caurel aparecen escouras de ferro.

Os Venaqueiros ou ferreiros de Formigueiros tiñan a peculiaridade de **"picar onde lles viñera en gana"**, e transportar eles mesmos a vea, dende a canteira as ferrerías. O transporte dende Formigueiros ás ferrerías o facían os propios venaqueiros pero cando tiñan traballo dabondo o facían os "arrieiros".

" Os descendentes dos "ferrones vascos" chegaron a Galicia no século XVI a causa da crises da siderurxia vasca. Os "arozas" ou capataces deixaron os seus apelidos no Caurel, como é o caso dos "Aroza", nome de orixe vasco. Maura Zauraza **"a tecedeira"** de **Folgoso** di:

-*Os meus antepasados viñeron a Caurel "pola causa do ferro"*

Na ferrería, ás ordes do **"arozas"**, ou capataz, traballaban os **ferrones, tiradores, fundidores, tazadores** etc. **AS FERRERÍAS DO CAUREL**

Segundo Amor Meilán *"la abundancia de ferrerías(...) demuestran que ya aquel mineral se extraía en grandes cantidades en plena Edad Media"*(sic) Amor Meilán apunta *"en la jurisdicción de Caurel había siete herrerías con 26 operarios, en donde se trabajaban 1,130 quintales de hierro anuales"* Nós recolleemos a tradición de dez ferrerías, e pode que houbera máis que se confunden coas lendas

Ferrería vella de Seoane: Solo queda a toponimia. Existía en 1753. Axente oíu dicir os seus avós que se atopaba xunto ó río

Ferrería nova de Seoane, o "Sebane" como din no Caurel alto. Atópase no lugar de "ferrería", sèrvese do río Lor. Sen dúbida é a ferrería máis monumental de Galicia, sorprende as dimensións, funcionaba en 1849. A vea viña dende Formigueiros e dende Roques. A xente asegura -*"a ferrería a fixeron os presos"*... Actualmente a ferrería está en fase de reconstrucción., queda a casa con capela (1810) e o muíño. O son do bandazo fai recordar os "venaqueiros". A casa da ferrería vaise utilizar para turismo rural, o lugar é propicio para ó descanso.

Ferrería de Folgoso: O ferro viña dende a mina de Roques do concello da Pobra do Brollón. A desaparecida ferrería estivo xunto ó río. A xente di:- *" Estivo na primeira curva da estrada que vai dende Folgoso cara Valdomir"*. No século XIX pasou a pertencer a D. Rafael Armesto, pouco despois tivo que pechar por falta de combustible.

Ferrería de Lousadela: Queda a casa e os restos dos muros da ferrería. O ferro viña dende a mina de Roques. Foi propiedade do Marqués de Vianca en 1780.

Ferrería de Valdomir: A ferrería desapareceu hai anos, estivo á esquerda da ermida, na horta do Bar Catuxo estivo enterrado o martinete. O ferro viña dende a mina de Roques. No ano 1753 foi propiedade de D. Frco Armesto, no 1780 do marqués de Vianca e Antonio Armesto. No XIX de don Rafael Armesto.

Ferrería de Vilasivíl ou mazo de Meiraos: O mazo estivo no camiño que dende a casa da ferrería de Meiraos vai cara ó río. O parecer quedan restos baixo a maleza, a vea viña dende Formigueiros.

Ferrería de Ferreiros de Abaixo: A antiga ferrería estivo situada entre o bar "O Pontón" e a estrada. Segundo o marques da Ensenada foi de Frco Robles e consortes. No 1773 figura como propiedade do marqués de Vianca e familia. En 1868 tiña varios donos: Rafael Armesto, Apolinar Suárez de Deza, José Barragaes, do Conde de Torre Penela e Pedro Rodriguez, o consorcio tiñan aforada a ferrería a Domingo Gallego.

Ferrería a Nova de Ferramulín " Anova", ou de Hórreos: Quedan os muros xunto ó río, "na lagoa" ou leira de Fina a cantineira de Ferramulín., a ferrería traballaba só catro meses por ser " pobre de augas". O lugar da ferrería pode verse a dereita da estrada que vai de Seoane a Ferramulín, enfronte o camiño que vai a Hórreos. Para acceder a ferrería, vaise dende a cantina seguindo o camiño que vai ó río. A ferrería foi propiedade de dona María Tareixa Queipo de Vilafranca, en 1848 da viúva de Campomanes ca aforou a Estefan Rivas. Traballaba en 1876.

Ferrería vella de Céramo ou antiga de ferramulín: Axente vella non a recorda En 1761 M. Armesto a arrendou a Manuel Martínez **O Mazo de Santigoso:** *" Xoán de Quiroga veciño do mazo, vende "un día de mazo menos cuarto en cada semana de mazo"* Segundo Clodio Glez.

- *"A vea viña dende Roques ó mazo para "estira-lo ferro"*- Di o señor Xosé, derradeiro veciño do Mazo.

O tempo das ferrerías do Caurel acabouse, pero o seu recordo está patente na xente, cadaquén fala dos "camiños da vena", como acostuman a dicir os do "Caurel baixo," ou " camíns da vena", como gostan dicir os do "Caurel alto". En todo caso, Caurel foi, e é, mina e ferrería, carro e rocha, montes pendurados, "antiguas" por onde baixaba a auga entoando unha canción. Lendas de ferro mesturadas co son dos mazos e as zanfónas, mentres a música da gaita competía co son do martinete. Escoitemos...

E obriga de todos, recupera-los "camiños da vena."-

Mercedes Vázquez Saavedra, viaxeira que percorreu os camiños da vena do Concello de Folgoso do Caurel durante o verán do 99.

BIBLIOGRAFÍA:

Amor Meilán, M. "Prov de Lugo". Geografía Gral del Reino de Gcia. Barcelona.
 Andrade, J. M, edición do "O tombo de Celanova" (tomos I e II). Consello da Cultura Galega Stgo 95.
 Arias Cuenillas, Máximo. "H" del monasterio de san Julián de Samos". Samos 92.
 Arias, M. "Un abadologio inédito del monasterio de Samos". Archivos leoneses, nº44. 1968
 Balboa de Paz, José Antonio. Ferrerías Bercianas. Ciencias de la Dirección. Madrid. 92.
 Balboa de Paz, José Antonio. El Bierzo en la obra de dos militares del siglo XVIII. Ponferrada-León.92
 Ensenada, Catastro. Seceda(1304; Folgoso(5231); Visuña(2853);Ferreiros(3463); Hórreos(10)
 G.E.G.T XII, pá 148-49. >Ferrerías.
 González, Clodio., " Aproducción Tradicional do ferro en Galicia". (As grandes ferrerías da Provincia de Lugo). Diputación de Lugo, 92.
 González, Clodio, " La producción tradicional del hierro en la provincia de Lugo: Las ferrerías. NARRIA revista de estudios de artes etc Facultad de Filosofía y Letras. Universidad A.de Cantoblanco. Madrid. 93.
 Lucas Álvarez. "El tumbó de san Julian de Samos" (siglos VIII-XII). Ed Caixagalicia. Stgo 86.
 Madoz, Pascual. Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar. Madrid, 1845-50. Facsímile. Stgo86
 Noutra ocasión faremos un percorrido pola ferrerías dos Concellos limítrofes, e outros os que se servía a vea dende Formigueiros.

CASA DE COMIDAS

ANDURIÑA

COMIDA TIPICA DA ZONA
POSTRES CASEIROS

SAN XOAN -SEOANE, O CAUREL

TFNO. 982 43 30 66

CASA CONSTANTINO

HOSPEDAJE Y COMIDAS CASERAS

APARTAMENTO DOS HABITACIONES DOBLES
GRUPOS HASTA 8 PERSONAS

ESPECIALIDADES EN COMIDAS CASERAS:

□ Tabla de embutidos caseros □ Tortilla campera □ Tortilla campera
 □ Cordero de Caurel □ Ternera de la casa □ Variedad en postres caseros

Venta de camisetas y otros artículos de Caurel

Folgoso de Caurel (Lugo) Telf. 982 433005

ARENAL

P E R F U M E R I A S

Droguería

Parafarmacia

Dietética

Alimentación Infantil

felices fiestas

Calvo Sotelo 93-95
-SARRIA-

Rúa Cardenal 33
-MONFORTE-

ARENAL ES MAS BARATO

A ASOCIACIÓN "FONTE DO MILAGRO"

A Asociación socio-cultural "Fonte do Milagro", nace no mes de marzo do ano 1999 no lugar de Froxán, aldea pertencente o Concello de Folgoso do Caurel. Constitúese fixando como meta primordial contribuír o desenvolvemento da vida local, intentando mellorar as condicións da vida do pobo en todo-os seus aspectos e implicando a propia comunidade nesta tarefa.

A Asociación aglutina a todo-os sectores de idade e profesionais. Intenta ser un factor de unión, que loite contra o individualismo e favoreza a participación social e a recuperación das tradicións ancestrais tan propias do Caurel.

Como primeiros obxectivos fixéronse os seguintes:

- Dar maior vida o pobo.
- Fomenta-la convivencia.
- Satisface-las necesidades do pobo máis descuidadas e desatendidas polos estamentos oficiais.
- Recupera-las costumes e tradicións.
- Revitaliza-los festexos populares.
- Actividades e programas de información cultural.
- Difusión e recuperación do patrimonio local, recuperación do patrimonio arquitectónico, exposicións de fotos antigas, vestidos e útiles domésticos, etc.

A nivel interno o funcionamento organizativo da propia Asociación fíxanse como obxectivos principais.

- Conseguir-la máxima participación de persoas de toda-las idades e condicións.
- Obter un certo impacto social que trascenda do marco local, para obter apoios e axudas dos organismos oficiais.
- Incrementar o número de socios.

ACTIVIDADES REALIZADAS

Durante o ano 1999 e o que vai do 2000, as actividades levadas a cabo pola Asociación son múltiples, destacando entre elas as seguintes:

REVITALIZACIÓN DE FESTEXOS POPULARES

- Agosto de 1999.- Celebración do "1º Magosto de Agosto". A Asociación, coincidindo coas festa do Santo Estebo, patrón de Froxán, organizou o primeiro magosto popular do verán, no que se asaron o xeito tradicional (en tambores), mais de 400 kilos de castañas. O éxito foi total cunha masiva concurrencia de xentes de moi diversas procedencias e unha cobertura total polos medios de comunicación, con dous equipos da televisión presentes.

- Decembro de 1999- Celebración da "1ª Festa da Pisa da Castaña".

O día 8 de decembro foi o escollido pola Asociación para celebrar esta Festa, recuperando así unha das tradicións mais antigas do Caurel, a pisa manual das castañas secas.

EXPOSICIÓNS

Coincidindo coa 1ª Festa da Pisa, na Antiga Escola de Froxán, a Asociación organizou en colaboración co colectivo sarriano "Avari", unha exposición de cuadros feitos polos artistas pertencentes a dito colectivo. Xunto a eles expuxéronse obras dos artistas locais Mª del Carmen Rodríguez e do "Quini".

RECUPERACIÓN DO PATRIMONIO LOCAL

Neste eido destacamos as seguintes obras:

- Rehabilitación da antiga escola de Froxán, coa intención de crear un museo etnográfico
- Recuperación do "Pozo do Tesouro"
- Erradicación de vertedoiros incontrolados.
- Recuperación, acondicionamento e sinalización de lugares pintorescos e típicos do entorno da aldea.

OUTRAS ACTIVIDADES

"1ª ruta do Río Lor: Froxán-Paramedela", organizada pola Asociación o pasado día 3 de xuño.

PRÓXIMAS ACTUACIÓNS

- Edición da Revista "A Candea"
- Organización dos festexos de Santo Estebo e do II Magosto de Agosto.
- Exposición de fotografía antiga e fotografía de paisaxes do Caurel.
- Organización da "II Festa da Pisa da Castaña"
- Limpieza e sinalización de rutas de sendeirismo.

A REDACCIÓN.

SANDRA CANCELA

C O C I N A S

RUA MANUEL MARIA 2-4 BAIXO TLF 982 203 985 e-mail: cancela.cocinas@teleline.es

SE VOS CASADES DURANTE ESTE VERAN,
XUNTO COA VOSA COCIÑA,
LEVAREDES O FORNO E A VITROCERAMICA DE AGASALLO

OS VELLÓS OFICIOS

Foron os vellos oficiais deixando paso as novas tenoloxías. A chegada da maquinaria, fixo que estes mestres foran a menos; daban forma o ferro, construían grandes edificios pedra a pedra, arranxaban aperos e outras cousas, en definitiva que había para todo. Falemos hoxe dos VELLÓS OFICIOS NO CAUREL os que máis sona tiveron na Zona.

OS CARBOEIROS

Empezamos a falar en primeiro lugar dos carboeiros; foron eles peza fundamental o longo de moitos anos; a economía no Caurel dependía en boa parte do traballo destes homes, o carbón que eles facían servía para fundir o mineral para obter o ferro; tiñan que abastecer as Ferrerías, Mazos e Fraguas que eran moitas nesta zona. O seu traballo era moi duro. Empezaban por buscar o sitio idóneo para facer o FOIO (excavación na terra de ½ metro a 1 metro de profundidade, por 2 ou 3 metros de ancho que servía para facer nel o carbón); despois de feito o burato no suelo arrancaban a raíz das **cozas** (estas son a raíz da uz, o brezo como se coñece normalmente); había que rompelas en cachos e cando había suficiente para encher o FOIO facíase nel o lume con outro tipo de leña, a mesma rama das uces ou fentos; collía o lume forza e enchíase o burato coas cozas picadas e deixábase arder bastante tempo. Cando se consideraba que o carbón estaba feito, tapábase o FOIO por enriba con terra para apagar o lume, xa logo o carbón frío metíase en sacos para o seu transporte. Chegou o carbón destas montañas máis alá destes lares; era un carbón muy apreciado nas fraguas de Monforte e casas particulares para usar como calefacción. Dise que foi tal a explotación dos montes que tiveron que cerrar algunha das ferrerías por que non había máis leña para facer carbón.

OS FERREIROS

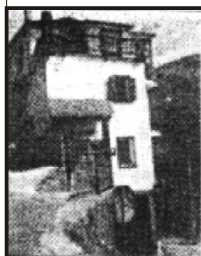
Tiveron moita importancia os ferreiros; eles, xunto cos carboeiros, eran parte da transformación do ferro, e a importancia do ferro no CAUREL fixo que fora moita a xente que seguira este oficio, hoxe xa perdido en toda a Serra. Aqueles mestres daban ó ferro o temple que precisara cunha maestría especial. Eran varias as maneiras de exercer o oficio: uns tiñan a súa propia fragua, outros andaban de aldea en aldea por se alguén tiña algún ferramento que arranxar. Facían fouces, gadañas, cuchillos e navallas e incluso algún atreveuse a facer cerraduras para as portas, con chave incluída, ferraduras para as caballerías e o que se lle presentara. Utilizaban moitos ferramentos na súa labor pero, sin lugar a dúbidas, no que máis se fixaban era no xunque; debía de ter un són especial. Cando se mallaba nelas o ferro debía de soar como as campás. Non fai moitos anos, na aldea de Vilar, Modesto, coñecido mellor polo "Ferreiro de Vilar" con noventa anos, manexaba cunha soltura o mallo que non nos facía pensar que aquel home xa tiña case un século de vida. O que si que tamén, levaba case o século exercendo o oficio.

OS SEITUREIROS

Moito o que temos que falar destes profesionais. Normalmente adicábanse máis a esta faena os homes que as mulleres. Vamos centrarnos hoxe nos seitureiros da emigración, si así lle podemos chamar, porque estes exercían o seu oficio fora do Caurel. Cando o Solano do mes de San Xoan facía marelear as canas de trigo e centeo, estes homes preparaban os seus fouciños e súa equipaxe, chegaba o momento de partir para as abrasadoras terras de Castela. Formaban as cuadrillas, había unhas persoas encargadas de xuntar a xente e preparar a partida. Estes eran os maiores. Era a súa misión velar pola cuadrilla e buscar alí, en terras de Valladolid, Palencia, Zamora donde traballar. Algunhos desplazábanse máis lonxe: a terras de Aragón, Madrid, e mesmo Extremadura. De chegado a zona de sega, organizábanse: unhas segaban, outros ataban, outros trillaban, aínda que as veces tiñan que facer de todo un pouco. Era o sol quen marcaba a xornada de traballo, comezaban coas primeiras raiolas de sol e paraban despois de poñerse; o que quere dicir que, se temos en conta os días de San Xoan ou Santa Mariña,

Foto: Tano Álvarez

Hospedería Bar

FERREIRO

- Habitaciones con baño
- Comidas de la zona

Tel.: 982 43 30 65 - 982 43 30 23
Seoane do Caurel (Lugo)

veñen a ser 14 ou 15 horas diarias de faena, e así o tempo que durase a seitura. Só se descansaba o día 25 de Santa Mariña, día de Santiago Apóstol e o día 15 de Agosto, día da Asunción da Virxen. Polo demais non había nin domingos, nin outros días para poder descansar. Nalgunhos casos, dormían e comían nas fincas onde segaban; alí preparaban os seus comedores, e os seus cuartos solo tiñan pola noite, enriba da sua cabeza, de tellado un ceo limpo e cheo de estrelas. Formaban, a veces, parte destas cuadrillas rapaces que non pasaban de 12 ou 13 anos, a labor deles era máis ben levar auga os segadores e ian aprendendo o oficio para vindeiras colleitas. Había quen, rematada a temporada de recoller o trigo ou centeo, buscaba donde traballar algúns días máis e voltar a casa cunhos reáis extras que non virían mal para facer fronte a algunha que outra débeda, ou comprar unha vaca ou un anaquiño de terra. Días antes de regresar, aproveitaban os cachos de pan que sobaban na ración de

comida para traelos as suas casas. Chamábanlle "*codelas*". A verdade é que, cando chegaban onde a familia, estas viñan duras como as pedras, pero un bocado de pan é un bocado de pan. Non ían só seitureiros de Caurel, alá xuntábanse con homes de outras zonas de Galicia. Solo esta xente sabía os traballos que alí pasaban. Aínda quedan homes na zona que viviron esta experiencia e hoxe falan das comodidades do campo.

Noutra ocasión falaremos de outros moitos oficios que tiveron oficio no Caurel: as tecelanas, zarralleiros, louseiros, canteiros, serradores, muiñeiros e un longo etc.

EVARISTOMENDEZ

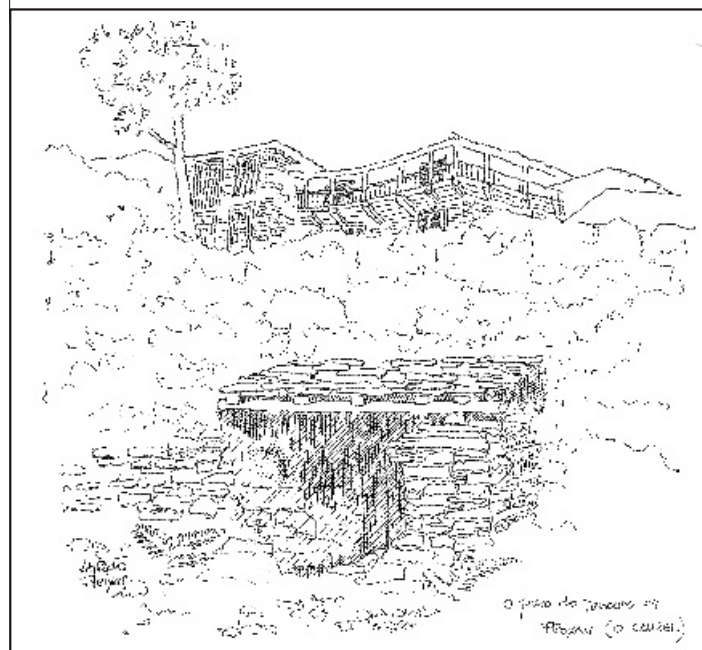
FROXAN

TODO O MUNDO QUERE SER DO CAUREL.

Dende fai uns anos veño observando un curioso fenómeno: O Caurel, cada vez e mais grande. ¡Milagre! Non.

Hoxe en día que está tan de moda a globalización, a desaparición das fronteiras, etc, etc, pois parece que hasta estas fermosas terras Caurelianas se ven afectadas por ditos movementos. Voume explicar, porque senón alguén pode pensar que estou a tolear.

Fai uns anos Caurel, para algún dos Concellos limítrofes, non era mais que unhas pequenas aldeas alá no monte, perdidas na Serra. ¡Ei veñen os do Caurel!, dicían algúns en tono case que insultante, e outras moitas cousas que non merece a pena lembrar.

Pero un día resultou que se pon en marcha o chamado "Plan Leader", coa intención, entre outras, de potenciar o turismo e o desenvolvemento rural, e o dito plan chamáronlle "PLAN CAUREL". Supostamente se ia vertebrar dito plan en torno o Concello de Folgoso do Caurel, e se prometeron miles de millóns, que todos pensamos que se ían investir na nosa terra, pero non foi así, senón que se incluíron no Plan a outros concellos, algún dos cales non ten absolutamente nada que ver co Caurel, e outros que, pola súa condición de Vila, nunca quixeron que se lles identificara coa montaña. Pero cando aí cartos por medio, xurden milagres, e algúns tomaron-no tan en serio que acabaron promocionando campañas publicitarias tituladas "Quiroga, corazón do Caurel", vaia morro.

E agora temos que ver como eses cartos apenas chegan a Caurel, senón que se quedan as portas, e se empregan en obras que nada teñen que ver co que se nos prometera.

Quizás esto ocorra porque algún espabilado de turno pense que eiqui non nos enteramos do que pasa no resto do mundo, pero están muy equivocados, Caurel, esta vivo, desperto dun sono no que sempre nos tiveron e no que algún pretende que sigamos.

Quizás se poidan quedar cos cartos e xogar cos nomes, pero nunca se poderán quedar coa bondade das xentes, coa beleza e maxia do paisaxe, coa intelixencia, coa liberdade do Caurel.

Quizás pensen que se poden seguir burlando de nos e intentar dirixirnos como autómatas, pero ¡ai amiguiño! Iso xa non che e así, porque en Caurel queremos que se siga respirando liberdade.

TIOMINGOS.
FROXAN

CASA CATUXO

COCINA NATURAL
DE LA TIERRA

Teléfono para encargos: 982 16 52 13
Ponte de Valdomir - Folgoso do Caurel

CAMINOS Y SENDEROS DE LA SIERRA

Surcan la riqueza paisajista y natural que alberga la sierra do Caurel multitud de caminos y senderos, todos cargados de historia. Hoy todavía se conservan las vías que, en tiempos, los romanos utilizaban para transportar el oro que de estos montes se extraía, los senderos que los Celtas usaban para comunicar la multitud de Castros que estos pobladores ubicaron en esta zona, los caminos que desde las veneiras (lugar donde se extraía el mineral de Hierro) llevaban hasta las herrerías para allí fundir el mineral y convertirlo en hierro, rutas que, desde los profundos valles, suben hasta los picos más altos de la Sierra (Piapáxaro 1.624 m., Formigueiros 1.643 m., Pena Escrita 1.453 m.) etc. Senderos que nos llevan por las orillas de ríos de cristalinas aguas (Lóuzara, Pequeño, y otros riachuelos que descienden por las laderas para verter sus aguas en el Lor, columna vertebral de la Sierra que, serpenteando por los angostos valles, lleva las aguas do Caurel a juntarse con el Sil). El tiempo, como no, también se hizo notar en estos caminos. Las nuevas vías de comunicación han dejado casi en el olvido estas rutas, las que hoy sirven a los, cada día más numerosos, amantes del senderismo; son estos los que, de alguna manera, dan vida a toda esta red de comunicaciones hoy en desuso.

A principios de los años 90, unos Planes de Desarrollo financiados por la Unión Europea vigentes hasta la actualidad hacían pensar en la limpieza y recuperación de estos caminos, tan demandados por el turismo que acude O Caurel; pero no fue así, en esta zona se comenzaron a señalar algunas rutas pero nunca se llegó a adecuarlas debidamente para la práctica del senderismo. Hoy las numerosas personas que se acercan a La Sierra en busca de aliviar el estrés que cada día genera más la vida de la ciudad, se encuentran que, casi la totalidad de estas rutas, están intransitables; la señalización no existe o es errónea, solo la voluntad y afán de los lugareños hace posible que podamos caminar por alguna de ellas, mas con la información que los paisanos nos dan que las señales que en nuestro caminar podamos encontrar. El total abandono que estos caminos y senderos están sufriendo por parte de las administraciones en este ayuntamiento, nos hace pensar que la larga historia que tuvieron estas rutas en mucho tiempo, sea dentro de poco solo un hecho para la historia y nuestra sana costumbre de caminar por caminos empedrados, senderos de tierra y

Foto: Evaristo Méndez

barro, tengamos que cambiarla por la desagradable caminata por el asfalto.

Quiero desde esta revista dar a conocer las rutas que todavía podemos disfrutar. No es mi intención hacer una publicación de estas rutas, pero sí puedo hacer que las personas que lean esta revista o se acerquen O CAUREL puedan conocer un poco más estos caminos y disfrutar una jornada de un relajante paseo. Son varias las publicaciones

que estos últimos años nos hablaban de estas rutas pero alguna de ellas puede que hoy nos lleve por el camino equivocado o nos hable de Rutas do Caurel que en realidad nada tienen que ver con el Caurel

HOY HAREMOS LA RUTA: FROXAN- A RIBEIRA- FROXAN

El camino que hoy en parte vamos a recorrer fue en su día entrada natural a la Sierra do Caurel. En ella podemos, desde enfrente, ver parte de lo que fue O Castro de Portela; hoy se ubica encima el pueblo que lleva su nombre. El nombre de Portela nos da a entender que este Castro era la Puerta de acceso a los muchos que a lo largo de Caurel cubrían, estratégicamente ubicados, los montículos desde donde podían vigilar la zona.

El punto de partida de este paseo es la aldea de Froxán. Aldea que aun conserva un aspecto medieval; sus callejuelas empedradas como si de vías romanas se tratara, los corredores y solainas de madera, su aspecto tranquilo. Para llegar a Froxán tenemos varias opciones; si nos encontramos en Puebla de Brollón el camino más corto es la carretera que desde esta localidad parte hacia Folgoso de Caurel debidamente señalizada en su origen. Son, desde Puebla de Brollón, 25 los Kilómetros que nos faltan para llegar a Froxán, una típica carretera de zona montañosa pero presenta un buen firme; otra posibilidad, si nos encontramos en Quiroga y como camino más cercano es coger la N-120 dirección Monforte, a 2 Kilómetros parte una carretera a mano derecha que, en constante suave subida, nos lleva O Alto de Aldriz; allí también a mano derecha sale la carretera que indica Vilar de Lor; continuamos esta carretera y al cruzar las últimas casas de Vilar de Lor la carretera se bifurca; debemos coger la que sigue de frente que nos lleva hasta Xestoso. Aquí comienza el descenso y la entrada en O CAUREL. Pasado Castro de Portela llegamos a Froxán después de cruzar el Río Lor. La distancia de Quiroga a Froxán es de 24 Kilómetros. La otra opción es desde Folgoso, capitalidad del Municipio. Cruzado Folgoso en la carretera Quiroga Seoane un indicador nos dice Vilamor- Froxán continuando esta carretera, a 10 Kilómetros llegaremos al punto de partida de la RUTA.

Al entrar en Froxán vemos una era donde podemos dejar nuestro automóvil y tomar un trago de la fuente pública que adorna el acceso a la aldea y llenar nuestras cantimploras.

Esta ruta en las guías viene indicada: Froxán-Paramedela; hoy se hace muy difícil el llegar al final de ella, la construcción de una pista forestal y el poco cuidado que se prestó a dicha ruta, hace que hoy solo osados o amantes de lo difícil se atrevan a llegar a Paramedela. Parte de, lo que en su día fue, un cierre cinegético hoy esta obstruyendo el paso, así que, para no correr el riesgo, haremos la ruta en su parte más cómoda y al mismo tiempo más bonita. Podemos darnos una vuelta por el pueblo o bien dejarlo para el regreso. Debemos tomar los caminos que en dirección Oeste atraviesan el pueblo; por un camino pavimentado llegamos a la carretera, debemos seguir hacia abajo, desde aquí podemos admirar uno de los bosques más extensos de alcornoque de todo Galicia, árbol de clima mediterráneo pero que se adapta perfectamente a la zona, el microclima que disfruta la parte baja de Caurel hace que veamos a veces plantas, cultivos, árboles, mas típicos de otras latitudes que de las montañas del Noroeste Peninsular. Continuamos por la carretera, al llegar a un recodo vemos, encima de donde comienza el verdadero camino, un Albar (construcción para albergar y proteger del ataque de los osos a las colmenas), podemos aquí poner nuestro podómetro a cero, esto vamos a considerarlo el verdadero inicio de la ruta. Comenzamos a ver a nuestros pies las ruidosas aguas del Lor, a las orillas del camino matas de jara y lavanda dan un agradable aroma a naturaleza. El camino es cómodo y está en perfecto estado para caminar. Vamos cada vez acercándonos al río, no resulta difícil observar alguna nutria, o un vistoso Martín Pescador tirándose en picado al agua. Llegamos a casi el nivel del río, aquí un profundo pozo calma su bravura y esconde buenos ejemplares de trucha común (trutta fario), si nos asomamos es fácil verlas. Justo enfrente podemos observar un impresionante bosque de castaños, muchos de ellos

PANADERIA- SUPERMERCADO

ALEJANDRO

FOLGOSO do CAUREL (Lugo)

Tfno. 982 43 30 87

centenarios. Podemos ver allí, en lo alto, la aldea de Castro de Portela que ya antes comentamos que está construída con la piedra sobre lo que fue un Castro Celta. Vemos, a la orilla del camino, cantidad de madroños que en otoño se llenan de fruto, una inmensa pared de roca cortada desde la montaña hasta el tranquilo río que en esta zona pasa en silencio para no despertar la majestuosa roca (Pena do Reconco). Caminando por la base de la roca llegamos a lo que bien parece un poblado de cuento, chabolas construídas de piedra, con tejado de pizarra, utilizadas en su día para guardar la hierba seca para los animales, o secar las muchas castañas que en esta zona había. Hoy el desuso hace que estén en estado ruinoso. Podemos tomarnos aquí un descanso para poder admirar la belleza del valle y las corrientes del río. Cargadas nuestras retinas de toda la belleza que aquí dejamos, continuamos por los prados; al llegar al final vemos un acceso muy utilizado por los pescadores, subimos para continuar por lo que fue un canal para regar los prados. Rodeados de vegetación vemos de nuevo prados abandonados; dejamos el canal para bajar a los prados. Nos resultará mas cómodo caminar por la orilla del río. Aquí nos da la sensación de estar en un paraíso donde la mano del hombre parece no haber llegado jamás. Continuando por los prados llegamos a un arroyo (Seco); los avellanos casi nos cierran el paso para cruzarlo. Al cruzar el arroyo debemos fijarnos y coger un sendero que sube entre muros, a nuestra izquierda vemos un prado cercado todo por pared, el sendero asciende y nos lleva por delante de un pozo que podemos ver una cueva donde mana una fuente de fresca y rica agua. Llegamos así a una cabaña y giramos a la izquierda, pasamos por un soto de castaños que en su parte alta tiene una construcción, seguimos por la parte baja de los castaños y salimos a un prado, desde aquí podemos ver, de frente nuestra, la carretera que va a Quiroga y debajo, entre el bosque de castaños, restos de lo que fue el pueblo de Rendar y las excavaciones de características similares a Las Médulas que aquí realizaron lo romanos para extraer oro. Al final de los prados, escondido entre la arboleda, encontramos otra vez el Arroyo (Seco); cruzamos para seguir el sendero. A media ladera, viendo desde arriba la orilla del río por donde pasamos anteriormente caminando, entre matas de brezo avistamos, desde otro punto, la aldea de Castro de Portela y a nuestros pies el poblado de cabañas que antes visitamos. Debemos bajar hasta ellas, aquí el sendero desciende fuertemente. Al llegar a las cabañas, tomamos un respiro para emprender el regreso, a partir de aquí volveremos por el mismo camino hasta el punto de partida. Llegados a Froxán, y si no nos hemos dado un paseo por el pueblo, no podemos marchar sin perdernos por las estrechas calles, observar las hermosas paredes hechas con piedra de pizarra, el Pozo do Tesouro, que durante años y siglos surtió

de fresca agua al pueblo. Hoy está en proceso de recuperación llevado a cabo por la Asociación Socio-Cultural "Fonte do MILAGRO". Concluida la ruta podemos aprovechar y pegarnos unos sorbos de agua de la emblemática "FONTE do MILAGRO"

Foto: Evaristo Méndez

DIFICULTAD.

Baja, apta para cualquier caminante.

RECORRIDO TOTAL DE LA RUTA.

7 Kms.

DURACIÓN EN CONDICIONES NORMALES.

3 horas en condiciones de paseo.

ALTITUD POR LA QUE DISCURRE LA RUTA.

Entre 320 m. y 450 m.

MEJOR ÉPOCA PARA LA RUTA

Todo el año, preferible de Marzo a Octubre.

ROPAY CALZADO.

La normal para caminar.

Para más información sobre la ruta dirígete en

FROXÁN a la:

ASOCIACIÓN " FONTE do MILAGRO"

AS ESTACIONES EN SECEDA

Cada unha das catro estacións que transcorren ó longo do ano polas terras de Seceda e polo resto do Caurel, teñen unha beleza especial, non podo decir que algunha delas non me goste.

Empecemos pola primavera. Cando as árbores comencan a embelesarse coas súas primeiras flores, cando todo aínda parece morto, son as cerdeiras as que cobren con pequenas flores brancas, para así seguir polas restantes árbores frutais e pola flora propia da zona, por exemplo a uz, cò seu colorido de un violeta intenso. Pouco a pouco vaíse cubrindo todo cun manto de distintas tonalidades de verde. Pasear agora polas súas fragas ou pola serra, tanto que sexa un día chuvioso ou soleado, e ver a cantidade de auga que baixa polas súas ladeiras, dache unha paz interior inexplicable, sempre ca axuda dos primeiros cantos dos paxaros que nos acompañan coas súas encantadoras melodías.

Pasamos ó verán, para algúns a mellor época do ano, a calor non soe ser demasiado elevada, pero o día que a calor fai a súa aparición podemos facer que ésta non sexa tan molesta, xa que é o tempo de estar baixo dos castiñeiros no souto tan maravilloso que temos e poder dar paseos sin que o sol moleste moito. Agora ben, si a calor non nos importa, podemos desplazarnos á serra para poder disfrutar da súa paisaxe e, cun pouco de sorte, ter a ocasión de ver a fauna da zona, como por exemplo corzos, perdices, etc.

Chega o outono, as follas comencan a caer e as árbores, pouco a pouco, vanse espindo. O colorido nesta época do ano é especial, aparecendo unha gran gama de vermellos, ocres, marróns e amarelos. Os paseos teñen o seu encanto agora nesta caída das follas, xa que éstas o van cubrindo todo. É a época da recolección das castañas, que foron base da alimentación, tanto das persoas como dos animais, ó longo de moito tempo.

A nosa última estación, o inverno, é a mais dura, xa que as condicións climáticas e metereolóxicas son as propias do clima de montaña, é decir, frío intenso, pero seco. Os días fanse cortos, a vida xira agora máis dentro da casa e arredor do lume da cociña de leña. Os días de choiva sucédense facendo a súa aparición a neve polo que algúns días a serra aparece cun manto branco que pode durar días.

En cada unha destas épocas do ano pódense descubrir cousas maravillosas, só hai que buscalas e intentar descubrirlas, sempre encontraremos algo que chame a nosa atención.

SARA MARTINEZ GALLEGO
SECEDA

**BAR
VEYMA**

Folgueiriñas, Fogoso Do Caurel
Tfno 982 433 016

-16-

RECUNCHO PARA A POESIA*O CAUREL*

Do Alto do Boi para riba
 Son as Serras do Caurel;
 Montes, carrozos e ríos
 E castros celtas tamén.
 Temos castiñeiros vellos
 E diles nos vai moi ben
 Que nos dá moitas castañas
 E moitos grelos tamén.
 Temos bon touciño e bon xamón,
 Temos conchos, temos peras e mazás,
 Tamén temos moi bon mel.
 A millor auga do mundo
 Está na Serra do Caurel.
 Y a Devesa da Rogueira
 Que é moi digna de ir a ver
 Sempre andan pola queimar
 E nunca lles quere arder,
 Porque eso é selva virgen
 Que solo a hai no Caurel.
 E os que veñen de paseo
 Moitos veñen traer diñeiro,
 E outros veñen tirar basura,
 E os que tiran a basura
 Xa non debían volver.
 Isto é un paraíso,
 Isto é unha alfombra verde
 Que estaba sin conocer;
 Y agora moitos dos que veñen
 Xa non queren volver;
 Compran sequeiros e chozas
 Para se quedar no Caurel.
 E eiquí termina esta historia
 Que todos deben conocer
 Deste recuncho pequeno
 Que se chama O CAUREL.

XOAN DE VILAR

A LEDICIA ¿ONDE IRA?

Cantábase nas ruadas,
 Cantábase nos carreiros,
 Cantábase traballando,
 Cantábase nos fiadeiros;
 Con patacas e pimento.
 Bullós-castañas asadas,
 Berzas, repolo, touciño,
 E celgas nas empanadas.
 ¡Era todo unha ledicia!
 Agora veu máis diñeiro
 E xa non canta nin Dios;
 ¡-anoxámonos con nós.
 A ledicia ¿onde irá?
 A riqueza da pobreza
 Hoxe é riqueza mirrada,
 Ruín entranha, pouca fieza,
 Muita envexa e fenolía
 Con fachenda-"presunción",
 Se a calduda deu legría,
 Hoxe dá pena o xamón...
 Somos máis probes que nunca,
 Xa solo quedan os cartos,
 A risa tamén fuxiu:
 Abraiámola de <fartos>
 .....
 e como dixo aquilo rato:
 quizaves fora millor
 estar fraco no buraco
 que gordo...ino cú do gato!

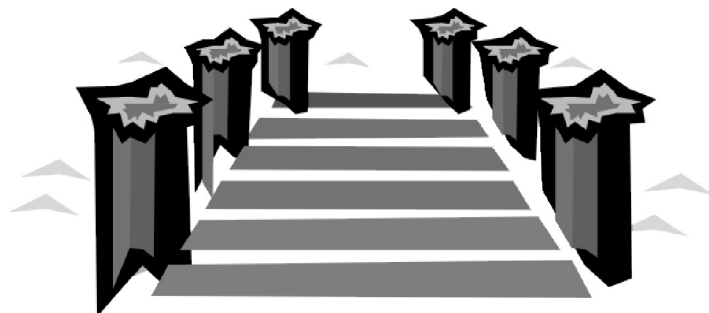
LOIS

O PONTON
BAR-TERRAZA
 !!!ACHÉGATE!!!

ESTAMOS A BEIRA DA ESTRADA
 LU-651 (Quiroga -Seoane) KM. 28

Ferreiros de Abaixo – O Caurel

Tlfno. 982 165218

QUEBRACABEZAS:

SOPA DE LETRAS

Busca nesta sopa o nome de dez pobos do Caurel, recorda que se poden leer de dereita a esquerda, de esquerda a derita, darriba para abaixo, de abaixo para arriba e en diagonal

As solucións no próximo número

FAGA AS CONTAS:

	:		+		=6
X		+		X	
	:		X		=2
X		+		.	
	+		.		=5
=8		=7		=7	

Cubre con números os espazos branco de maneira que todas as operacións sexan correctas

REFRANEIRO:

“SAN ANDRÉS TRAE A VELA E
SAN XOAN A LEVA”
“POR SAN XOAN MOLLA A
SARDIÑA O PAN”

A ASOCIACIÓN, “FONTE do MILAGRO” CONVIDATE A PASAR:

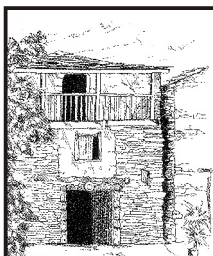
UNHA FIN DE SEMANA NO CAUREL

Cubre e recorta este recadro e envíao a seguinte dirección: ASOCIACIÓN SOCIO-CULTURAL "FONTE do MILAGRO" Froxán nº 4 27325 Folgoso do Caurel LUGO. Todos os cupons recibidos antes do 15 de Setembro do 2000 participaran no sorteo dunha fin de semana, nun aloxamento de **turismo rural** no **Caurel** para dúas persoas en reximen de M.P. O gañador notificaraselle na semana seguinte o sorteo

APELIDOS.....NOME.....

DIRECCIÓN.....Código Postal.....

LOCALIDADE.....PROVINCIA.....Teléfono.....

CANTINA "O QUINTAIRE" SERRA DO CAUREL

Nuria e Quini

Comidas Típicas
da zona

Froxán do Caurel, s/n.
27325 LUGO
Teléfono: 982 185 358

QUÉN NO-LO ÍA DICIR...

Fai uns anos, cando xogábamnos polas corredeiras de Froxán cos nosos galocho, cos nosos chizóns de pao de abeneiro, cando cortábamnos o ramo máis grande e máis fermoso para ir o Domingo de Ramos a Vilamor, cando o noso xantar era a base de caldúa e leite mazada con patacas; a nosa felicidade máis grande eran as catro rosquillas e o bote grande de sardinas que os nosos pais nos traían da feira de Quiroga.

Non estudiábamnos moito porque se gastaba o candil, pero éramos listos como o allo, intuitivos, felices. Dos tres pobos máis baixos do Caurel, Vilamor, Froxán e Castro Portela, onde o río Lor descansa as súas augas en presas, veredas e remansos, onde o microclima fai que teñamos cereixas, granadas, kiwis, como si estiveramos no Sur.

¿Quén no-lo ía dicir? Que onde ouveaban os lobos e as neves nos fixeran tomar o centeo de tres semanas; fóramos de súpeto tan queridos, tan nomeados, tan vistos en televisión.

Eu preguntome si será por nós, polos plans LEADER cas súas influencias, ou será o despertar duna conciencia social do que nos alegráramos todos porque o Caurel e os que vivimos moitos anos nel querémollle, atopámonos identificados con él, coas suas xentes, coa sua indiosincrasia, coas súas frondosas paixases e as súas pedras como hai centos de anos.

Por iso pedimos que o noso sexa noso, e o noso somos nós, e só os que vivimos e viven nesa terra sexamos respetados como merecemos, pois nestes intres somos unha noiva moi querida e solicitada e con moitos parentes.

MUNDO CASTRO
FROXAN

"Caurel dos tesos cumes que se ollan de lonxe! Eiquí síntese ben o pouco que é un home"

Uxio Novoneira
"Os Eidos"

Ben seguro a maior parte da xente que no día de hoxe está a ler esta revista oiú falar nalgún momento deste autor tan coñecido e recoñecido por todos, nado na Serra do Caurel, él era deiquí; sabía como era a nosa xente e deixou boa constancia do que sentía cara esta terra, foi él, como consta na primeira anotación deste pequeno relato o que escribiu a frase que pouco a pouco se foi convertindo nun dos símbolos do Caurel: "Eiquí síntese ben o pouco que é un home"; e en certo modo todo iso e verdade. Cando alguen atravesa a Serra do Caurel, cando alguen se senta a beira do río Lor, do Lóuzara, ... ou de moitos dos carrozos que fan a súa aparición nesta terra, cando sintes que o aire que estás a respirar é puro e escoitas o suave rumor que a auga vai deixando tras de sí, realmente sintes o pouco que eres, porque hai poucos lugares coma este, poucos sitios xa donde as polas das árbores se abaneen o són do cantar dos paxaros, donde todo sea vida e a única misión do home sexa vivir en liberdade, rodeado de natureza e pola natureza.

SONIA VILA VISUÑA.
APENDELLA

NOTICIAS BREVES

MALESTAR ENTRE VECIÑOS DO CAUREL POR UN ARTIGO DUNHA REVISTA

Os vecinos do Caurel, séntense molestos por un artigo aparecido nuha revista onde o autor o titula " QUIROGA CORAZON DO CAUREL", non entenden moi ben as xentes do Caurel cal e o sentido que o autor da artigo da o titular. Unhos comentan si O CAUREL perdeu a sua identidade; ai quen o toma con filosofía e di que, igual sin darnos conta, o imperio do Caurel está a medrar e ¡quen sabe si solo coa arma da beleza desta Serra chegamos a donde chegou o imperio romano!, outros pensan que o interese polo Caurel ven dado polo diñeiro que se reparte dos Planes Leader, de ahí que hoxe din chamarse vecinos do Caurel quen, anos atrás, se anoxaba se lle chamaban Caurelán. Todos coinciden en co autor dese texto ignora onde esta o Caurel ou o teñen mal informado.

QUEIXANSE OS HOSTELEIROS E COMERCIANTES POLO ABANDONO QUE SOFREN AS RUTAS DE SENDEIRISMO

O abandono que están a sufrir os camiños e sendeiros que os visitantes que se achegan O Caurel soen recorrer e que forma un dos atractivos desta zona, fai que os hosteleiros esten a queixarse. Din que as administracións, que son quén, de algún xeito, teñen que velar por esto; non fan o mínimo esforzo para manter estes sendeiros medianamente limpos. Algunha destas rutas foi, fai uns anos, preparada e sinalizada e dende aquela non se prestou mais atención. ¿Acabáronse aqueles cartos que nos dixeron que se ian a destinar a estas cousas?. Comentan e din que a situación que están a sufrir estes camiños os perxudican moito. ¡Os turistas non veñen! moitos deles achéganse eiquí para caminar polo monte e atópanse que xa non se veí ni onde comenza o *carreiro* e vanse a outros sitios.

Queren que non se tarde en buscar unha solución a este problema, se non a situación vai a ir a peor. Oen queixas de todos e como din: "nos somos os primeiros en oír estas queixas. ¿Por qué as oficinas de turismo que había no Caurel, e se algunha funciona, ésta pecha os fins de semana que é cando veñen os turistas?".

Algún tamén comenta que as guías, que recentemente fixeron e reparten entre as xentes, sirven de pouco "daslle-la guía os foresteiros e logo veñen a noite dicindo que botaron todo día buscando nalgunha das rutas que veñen marcadas no papel, pero que non as atoparon e que si algunha señal viron, esta levábaos polo camiño confundido".

NOTA

Nos próximos números desta revista adicaremos unha páxina para as suxerencias que nos fagan chegar os lectores; envíanos as tuas cartas: se tes algunha cousa que contar acerca do Caurel. Si estas interesado/a en recibir esta revista na tua casa diríxete a ASOCIACION S.C. "FONTE do MILAGRO"

Froxán, S/N 27325 O Caurel Lugo.

Teléfonos: 982 - 21 01 28 616 - 00 86 33 982 - 15 53 06

Colabora:

Concello de Folgoso do Caurel

ACAMPAMENTO O CAUREL

CAMPING - BUNGALOWS

ESPERANTE -SEOANE

RESERVAS:

Viajes QUIMATURS - LUGO

Teléfono (982) 24 61 11

Tfno.: Camping: (982) 43 31 01

**CAIXA RURAL
DE LUGO**

Oficina Folgoso Do Caurel